

Mariusz Lewandowski

*Koncepcja „owoców zatrutego drzewa” a swobodna ocena dowodów
w orzecznictwie sądów polskich i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*

Streszczenie

W polskim postępowaniu karnym obowiązuje tzw. zasada swobodnej oceny dowodów, która znajduje uregulowanie w przepisie art. 7 k.p.k. Cytowana zasada sprowadza się do kształtowania przez organy procesowe stanowiska w sprawie w oparciu o wszystkie przeprowadzone dowody oceniane swobodnie, z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego. Konsekwencją stosowania tego przepisu jest nieobowiązywanie tzw. zasady „owoców zatrutego drzewa”. Innymi słowy, dowód uzyskany przez organy państwowe niezgodnie z przepisami nie traci swojej mocy dowodowej oraz może być oceniany w procesie karnym przy merytorycznym rozpoznaniu sprawy. Nawet przeprowadzenie w sposób ewidentnie wadliwy czynności z udziałem oskarżonego nie zwalniało sądu właściwego do rozpoznania sprawy od oceny wiarygodności uzyskanych w taki sposób dowodów oraz ich przydatności dla czynionych ustaleń stanu faktycznego w sprawie.

Kodeks postępowania karnego nie stanowi wprost o zasadzie zakazu spożywania owoców zatrutego drzewa, zawiera natomiast zakazy dowodowe, które modelują dochodzenie do prawdy materialnej w procesie karnym. Omawiane zakazy, które stanowią odstępstwo od zasady prawdy materialnej obowiązują wyłącznie w zakresie określonym przez prawo i w jego mocy. Wykluczona jest ich rozszerzająca interpretacja czy odwoływanie się do nich na zasadzie analogii. Jednakże przepisy te nie odnoszą się do powyższej zasady, nawet w pośredni sposób.

Faktorem wykorzystania materiału dowodowego w procesach karnych, uzyskanego z naruszeniem ustawowych norm, jest orzecznictwo sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego. Na tle dorobku orzeczniczego, zwłaszcza sądów apelacyjnych oraz SN, można zaobserwować proces ewolucji, która zmierza do ograniczenia, jako niezgodnego z Konstytucją RP, „spożywania owoców zatrutego drzewa”.

Problematyką zasady „fruits of poisoned tree” zajmował się również Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu.

Słowa kluczowe: swobodna ocena dowodów, owoce zatrutego drzewa, zakazy dowodowe, prawda materialna, dowody niekonwencjonalne